

הדרי קודש

נכתב ע"י הד"ר יהודה מרגולין
(מחבר"ס הדרי קודש על הרמב"ן עה"ת)

ג' דברי תורה קצרים ברמב"ן

פסח // ספירת העומר // פרשת שמייני.

קריעת ים סוף: מרפא מר במר

תפלתנו, ונכנסה בלבם מחשבה רעה להרהר אחרי משה כאשר בתחלה".

מעתה, הבה נחשוב. "אילו..."

אילו היתה מתקבלת תפילתם.

הם ביקשו שפרעה ישוב מלרדוף, ומה היה אילו אכן כך היה? אם היה פרעה פתאום עוצר ומסתובב, ומורה לצבאו לחזור למצרים, מה היו בני ישראל חושבים?

ללא ספק: יש כאן נס אדיר, כי אין שום סיבה בדרך הטבע שיחדול פרעה מלרדוף. נתקבלה בקשתם!

אבל... זה לא אירע. ופרעה המשיך לרדוף. וזה היה (בעיניהם) הצרה הגדולה ביותר שיכולה להיות. כך אכן היה נראה, עד ש...

עד שהיה נס קריעת ים סוף.

הנס הגדול ביותר שהיה מבריאת העולם ועד אז. הנס שבעקבותיו יש את שירת הים; והכריזו "זה א-לי ואנוהו", כי ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי; וגם זכו אף לביות הים.

וכל זה לא היה מגיע, אילו היה פרעה חוזר למצרים כפי מה שבקשו.

כאן היה ביטוי להנהגת ה' בעולם. מה שהיה נראה בשעת מעשה כהדבר הרע ביותר שיש, לבסוף נתגלה שהוא דוקא היה הטוב ביותר.

מרפא מר במר.

אחר קריעת ים סוף, רצה ה' ללמד שלא היתה זו הנהגה חד-פעמית, שהיה כך במקרה זה בלבד.

מיד אחרי קריעת ים סוף, הגיעו בני ישראל למקום ושמו מרה. על כך נאמר: "ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם על כן קרא שמה מרה. וילונו העם על משה לאמר מה נשתה. ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים".

מדקדק המדרש, מדוע ה' "הורה" עץ? הרי לשון זו נאמרת רק כשבאים ללמד איזה לקח, מה לקח יש ללמוד בכאן?

והרי ל' הרמב"ן: "מצאתי בילמדנו (הוא מדרש תנחומא) ראה מה כתיב שם, ויורהו ה' עץ. ויראהו לא נאמר אלא "ויורהו", הורהו דרכו. כלומר שהורהו ולמדהו דרכו של הקב"ה שהוא ממתיק המר במר".

כי באמת היה העץ מר, וא"כ יש כאן נס בתוך נס. כי לא רק שנרפאו המים שהיו מרים, אלא שנרפאו על ידי דבר שהוא מר.

ויש לנו כאן מקום עיון. מה ענין היה ללמד לקח זה כאן ועכשיו, אחרי קריעת ים סוף?

והנה לפני קריעת ים סוף, כשפרעה רדף אחרי בני"י, נאמר: "ויצעקו בני ישראל אל ה'. ויאמרו אל משה, המבלי אין קברים במצרים לקחנו למות במדבר".

ותמה על כך הרמב"ן: "איננו נראה כי בני אדם הצועקים אל ה' להושיעם יבעטו בישועה אשר עשה להם ויאמרו כי טוב להם שלא הצילים". ומביא יישוב מדברי המדרש, שהיו כאן שני פרקי זמן שונים: "כי מתחלה צעקו אל ה' לתת בלב פרעה לשוב מאחריהם. וכאשר ראו שלא היה חוזר אבל היה נוסע וקרב אליהם, אז אמרו לא נתקבלה

מרפא מר במר.
ולכן, "ויורהו ה' עץ..."

אלא, כך היא הנהגתו של ה' תמיד. הדבר הנראה רע – בו ועל ידו מביא הקב"ה את הטובה. זו הנחיה כיצד להבין כל דבר בחיים. על הכל, למדונו רבותינו, יש לומר "גם זו לטובה".

המסר של ספירת העומר

בסוכות יש חג ביום הראשון – ואז יש את ימי חול המועד - ואז יש חג נוסף ביום השמיני.

ואם לא היה חול המועד, מה היה? אז היו רק יום ראשון ושמיני בלבד, נכון?

לא נכון. לא היה 'שמיני' כלל. היה לכל היותר עוד חג נוסף אחרי שבוע, מה הופך אותו להיות 'שמיני'? רק הימים שביניהם. הם היוצרים את הרצף, את הצירוף.

אף פסח ושבועות, שייכים הם להיות יחידה אחת, 'סט' אחד. וזהו מחמת הימים הנמנים ביניהם. וזו, איפוא, מטרת הספירה. להראות שיש תחילה וסוף, יש ביניהם צירוף להיות חלק מאותה יחידה. כמו שסוכות מתחיל בראשון ונגמר בשמיני, כך כאן מתחילים בפסח וגומרים בשבועות.

נציע עכשיו שוב את אותו הדבר, אבל במילים אחרות: מתחילים בחירות, -אבל זה לא מספיק. אין הענין נשלם עד שיש גם מתן תורה!

כי חירות הוא דבר טוב, וחוגגים אנו את היציאה מעבדותו של פרעה. אבל אין משמעות אמיתית לחירות זו, אלא אם יש **מטרה** לחיי חירות אלו. וזה מה שקיבלנו במתן תורה. רק אז נשלם תהליך החירות. כי חיים ללא תורה – אינם בעלי חשיבות אמיתית.

בכל פעם שאנו סופרים את העומר, הרי בזה אנו מביעים את הרעיון: לא די לנו בחיים כפי שהם, ללא תורה. ורק בכך שנקבל את התורה – רק אז יבואו חיים אלה לשלימותם.

המסר של הספירה הוא, שהתורה היא עצם החיים. 'חירות' זה דבר טוב – אבל רק אם יש מה לעשות עם חירות זו. ובלי תורה, זה רק "חלק א'", ועדיין

תמיהה גדולה תמה ספר החינוך (מצוה ש"ו), בענין מצות ספירת העומר:

מטרת הספירה היא (לכאורה), כדי להראות את הכמיהה שלנו ליום הגדול של מתן תורה. וא"כ, מה הטעם לכך שאנו סופרים מ-1 ועד 49, היה מתאים יותר לספור מ-49 ועד 1! ראוי היה לספור כמה ימים נשארו עד שבועות, ולא כמה ימים עברו מאז פסח? (חתן וכלה אינם סופרים כמה ימים עברו מהאירוסין, אלא כמה ימים נשארו עד החתונה...).

תירוצו הוא במישור ה'טכני': אין אנו רוצים להתחיל במספר 49, המראה זמן כה רב עד שנגיע למתן תורה. ואם תאמר, שא"כ היה צריך לספור את הימים הנשארים כשהגענו סמוך יותר? – אינו ראוי לשנות שיטת ספירה באמצע הדרך, אלו דבריו ז"ל.

נציע בזאת תשובה אחרת לשאלה, המתבססת על הסבר של הרמב"ן.

הרמב"ן שואל: חג השבועות נקרא בדברי חז"ל "עצרת". וזה תמוה, שהרי לא זה השם שנתנה תורה ליום זה. אך יתר על כן – התורה **בן** נתנה את השם הזה... לחג אחר! מדוע לקחו חכמים את השם שניתן לשמיני עצרת, ונתנוהו לחג שבועות?

עונה הרמב"ן, שבאו חז"ל ללמד אותנו בזאת, שהיחס בין פסח לשבועות – הוא כמו היחס שבין סוכות לשמיני עצרת. והימים שביניהם, ימי ספירת העומר – דומים הם ל'חול המועד'. בלשונו: "מנה ממנו תשעה וארבעים יום שבעה שבועות כימי עולם, וקדש יום שמיני כשמיני של חג, והימים הספורים בינתיים כחולו של מועד בין הראשון והשמיני בחג".

נשתדל בזה לרדות מעט מהדבש והחלב שתחת לשונו של הרמב"ן:

ונשמח בדברי תורתך ובמצוותיך לעולם ועד, כי הם חיינו ואורך ימינו". זהו סוד השמחה, בשלוש מילים. התחושה והידיעה "כי הם חיינו".

זהו המסר שבא לידי ביטוי בכל פעם שאנו סופרים את העומר.

אין את "חלק ב' ". חירות בלי תורה נותן 'חיים' - אבל חסרי משמעות.

וזהו מקור השמחה שלנו. השמחה שלנו בקיום התורה נובעת מכך שאנחנו יודעים שזו המהות של חיים. כך אנו אומרים בכל יום, בתפילת ערבית – בברכה השניה: "על כן ה' אלקינו נשיח בחוקיך

מאכלות האסורות – טעם האיסור

הרואות הגוים האוכלים בשר החזיר השקץ והעכבר, ושאר העופות והבהמות והדגים הטמאים, חיים כולם היום חזקים כראי מוצק ואין עיף ואין כושל בהם. וכל זה ממה שיורה, שלא באה התורה האלהית לרפאות את הגופות ולבקש בריאותם, אלא לבקש בריאות הנפש ולרפאות תחלואיה. ולכן אסרה המאכלים, לפי שהיו מתעבים ומשקצים את הנפש הטהורה המשכלת, ומולידים במזג האנושי אטימות וקלקול התאווה".

מרב רבי חיים סאלאוויצ'יק זצ"ל (משולחן גבוה ח"ג עמ' צ"א) תירץ שאלה זו. שאכן המאכלות אסורות מזיקות לגוף, אבל כל זה בא רק לאחר שהתורה באה ואסרה אותם, ולא להיפך, וא"כ אין התורה כ'ספר רפואות' אלא כ'תורת חיים', ורק מזה נובע ענין ההיזק.

ובנו מרב הגרי"ז זצ"ל ביאר עפ"י דברי אביו שאדם שמותר לו לאכול מאכלות אסורות, אין לו בזה משום טמטום הנפש והגוף, כי רק האיסור מטמטם, וכיון דאין לו איסור ומותר לו לאכול לכן אינו מטמטם, עכ"ד.

בפרשת שמיני נמנו העופות הטמאים, ומבאר הרמב"ן (י"א, י"ג) את טעם האיסור: "כי התורה הרחיקתה מפני שדמו מחומם לאכזריותו ושחור וגס, ומוליד המרירה השרופה השחרחרת, ונותן אכזריות בלב... והנה טעם האיסור בעופות, מפני אכזריות תולדותם, והבהמות יתכן שיהיו כן, מפני שאין בבעלי הגרה והפרסה השסועה דורס, והשאר כולם יטרופו. והנה נמצא בתולדתם שינוי מה שהזכירו חכמים (ע"ז לה:), שכל חלב הטהורים עומד וחלב הטמאים כולם איננו נקפא ולא יתגבן לעולם, והנה הם משונים, ויתכן מזה שיזיקו באיברי הזרע, ויהיה הזרע המתאסף מן הלחה שבהם קרה ולחה ולא תוליד כלל, או לא תוליד בטוב ונכון".

וראה מה שכתב על כך האברבנאל: "איסור המאכלים שאסרה התורה, כבר חשבו רבים מהמפרשים שהוא מפני בריאות הגוף ורפואתו, להיות המאכלים הרעים ההם מולידים ליחות רעות, זהו דעת הרמב"ן. וחלילה לי מלהאמין כן, לפי שאם כן היה ספר תורת האלהים במדרגת ספר קטן מספרי הרפואה הקצרים בדבריהם וטעמיהם. ואין זה דרך תורת האלהים ועומק כונותיה. וגם שענינו